

## שינוי מספר החליבות לקראת שנת המכסות 2009

### היבטים להתייחסות

הקדמה:

החל מאמצע שנת 2006 חל שינוי במדיניות ייצור חלב במכסה ותשלום עבור החלב החריג. השינוי נבע מעליית הביקושים המקומיים לחלב ומוצריו ומעליה דרמטית בשוק הסחר העולמי במחירי אבקות חלב וחמאה. בשנת 2006 הייתה מכסת החלב 1,130 מיליון ליטר, ובשנת 2008 - 1,225 מיליון, כלומר עלייה של 95 מיליון ליטר; בשנה זו (2008) התשלום עבור חלב חריג היה 90% ממחיר המטרה ללא הגבלה. כיום תנאי השוק השתנו. העלייה בביקושים המקומיים נעצרה ומחירי אבקות החלב וחמאה בשוק העולמי ירדו באופן ניכר, והמלאי במחסנים בישראל גדל מאד. לאור זאת, ב-2009 התכנון מכון לחזור לייצור במסגרת מכסה, וכן, לשלם תשלום מופחת מאוד לחלב עודף א' המיוצר בחורף (ראו הנחיות שפורסמו בנושא, לגבי תשלום עבור חלב חריג עד 3% - חריגה א', ומעל 3% - חריגה ב').

פתיחת הייצור בשנים 2007-2008 גרם לחלק מהעדרים להגדיל את הייצור ואת מספר הפרות ברפת. ישנם לא מעט משקים שחרגו למעלה מ-20% ממכסתם; אחרים – חרגו פחות (חריגה של כ-10%). במשקים אלו תהליך החזרה לייצור במסגרת המכסה, כרוך במאמצים.

האפשרויות העומדות בפני משקים אלו הן (אילו אינן המלצות; מדובר בגישות שונות שעלו על הפרק; כל משק ותנאיו הוא):

1 - הוצאת פרות מסיבית והתאמת מספר הפרות לשיטת המכסה אותה מעוניין המשק לייצר (בהתאם לרמת החריגה שהוחלטה, בחורף ובקיץ), על פי שיקוליו; כל זאת במסגרת חליבה רגילה של 3 חליבות/פרה (לדוגמא – יכול להיות רלוונטי ברפת שתנאי הסככות, הצפיפות וממשק הטיפול בזבל גרמו לעלייה בסת"ס).

2 - ירידה במספר החליבות מ-3 ל-2, לכל השנה, הקטנת תנובת החלב לפרה, וכתוצאה - צמצום (בהשוואה לסעיף 1) בהוצאת הפרות למינימום הנדרש לצורך ייצור המכסה שהוחלטה, על פי שיקוליו (אופציה זו נראית לכאורה הפחות הגיונית מבחינה תחשיבית, במיוחד ברפת עם מכסה גדולה).

3 - ירידה במספר החליבות מ-3 ל-2, למשך החורף בלבד, הקטנת תנובת החלב לפרה, וכתוצאה - צמצום (בהשוואה לסעיף 1) בהוצאת הפרות למינימום הנדרש לצורך ייצור המכסה שהוחלטה, על פי שיקולי המשק. בעת הכניסה לתקופת "חלב קיץ" – חזרה ל-3 חליבות לפרה. בהקשר זה חשוב לציין שבמידה והחזרה "בקיץ" ל-3 לא תלווה "בהמלטות", תוספת החלב עלולה להיות קטנה מהמצופה. אסטרטגיה זו עשויה להיות מועילה גם למשקים החוששים שלא יגיעו לייצור מכסת קיץ.

4 – אופציה נוספת, אשר נבחנה עד היום באופן חלקי בלבד, היא יבוש חלק מהפרות (המיועדות ליציאה), או חליבתן כקבוצה נפרדת, חליבה אחת בלבד; בתקופה זו, פיטום פרות אלו לתקופה של מספר שבועות, ומכירתן לבשר במועד מאוחר, בסיווג גבוה יותר, תוך ציפייה לשיפור מחיר הבשר העתידי (או לא).

כללי:

בכל משק נקודת המוצא שונה, פיזור ההמלטות שונה (פרות ועגלות), התנובה ויעילות היצור בחורף ובקיץ שונים, וכן פרמטרים ממשקיים וניהוליים באשר לצפיפות בסככות, כוח האדם בחליבה ועלותו, עלויות ההזנה, יעילות צינון וכו'. אי לכך, הנייר המצורף לא מציג תחשיבים באשר לכדאיות היצור של 2 לעומת שלוש חליבות אלא מעלה היבטים אשר ראוי לתת תשומת לב אליהם בעת בניית התחשיב. לתחשיבים מפורטים יותר ניתן לפנות למדריכי שה"מ המצוידים בקבצי אקסל מתאימים; הפרמטרים בתחשיב יעודכנו בהתאם לתנאים במשק הספציפי.

## היבטים שונים הקשורים במעבר מ-3 חליבות ל-2 חליבות

היבטים שליליים:

- ירידה ביצור החלב/פרה: במרבית העבודות שפורסמו בעולם, נבדקה דווקא התוספת בתנובה בגין עלייה מ-2 חליבות ל-3 חליבות. תוספת זו הייתה קשורה במרחק מהמלטה בעדר בעת השינוי, משום שלרוב, פרות קרובות להמלטה מגיבות חזק יותר (עולות יותר בתנובת החלב/פרה) בהשוואה לכאלו בשלהי התחלובה. כמו כן דווח בחלק מהעבודות שמבכירות עלו טוב יותר מפרות בגין עלייה מ-2 ל-3 חליבות, מאידך בעבודות אחרות דווח שלא היה שינוי בין מבכירות לפרות. בהקשר זה ראוי לציין שחזרה מ-2 חליבות ל-3 אינה מבטיחה תוספת זהה לזו שחלה בירידה מ-3 ל-2, דהיינו, אינה מבטיחה לזרה לעקומת התחלובה הנורמאלית של הפרה (ב-3 חליבות).
- סת"ס: ירידה מ-3 ל-2 חליבות עלולה להיות מלווה בעלייה בספירת התאים הסומטיים בחלב
- יעילות הזנה: יש לצפות לירידה ביעילות ההזנה בעת המעבר מ-3 ל-2 חליבות משום שהוצאות הפרה לקיום (כחומר יבש נצרך) נשארות קבועות ללא קשר לתנובה, ועומדות על כ-30% מסה"כ צריכת המזון בפרות נמוכות תנובה, וכ-25% מסה"כ צריכת המזון בפרות גבוהות תנובה. בהקשר להזנה – יש לשקול התאמת הרכב המנה לירידה בתנובה ולמצב הגופני בעת המעבר ל-2 חליבות.
- הוצאות: הגדלת העדר, והקטנת היעילות בהזנה, עלולים להביא לעלייה בכמות המזון הנדרשת ברפת של 2 חליבות, הן מבחינת הוצאות המזון לחולבות והן לעגלות (עקב הגדלת מספרן). לכן, ללא קשר להשפעת השינוי על הרווחיות, יש לקחת בחשבון עלייה בסך ההוצאות מבחינת תזרים המזומנים.
- צפיפות בסככות: הגדלת מספר הפרות והעגלות דורש התייחסות מתאימה לשיכונם.

היבטים חיוביים:

- תנובה ומוצקים: לרוב, הירידה במספר החליבות מ-3 ל-2 מלווה בירידה בתנובת חלב (כ-10%; נתוני ספר העדר (א. עזרא)) ובעלייה בשיעור המוצקים [כ-2 עשיריות בשומן וכ-עשירית חלבון; נתוני ספר העדר (א. עזרא)], מכאן, שהירידה בחמ"מ מתונה יותר מהירידה בחלב.

- מצב גופני: במידה ואין שינוי בהרכב המנה בעת הירידה במספר החליבות, יש לצפות לעלייה במצב הגופני של הפרות, עם כל ההשלכות הכרוכות בכך (מאזן אנרגיה, פוריות וכו).
- הקטנת הוצאת פרות "וחלב קיץ": צמצום הוצאת פרות בתחילת השנה (כל משק על פי בחירתו לשיטת יצור המכסה המתאימה לו, קיץ או חורף), יביא לכניסה לקיץ עם מספר רב יותר של פרות. במידה ופרות אלו יהיו במצב תחלובה בה יגיבו טוב לעלייה חזרה ל-3 חליבות, ניתן יהיה לייצר "חלב קיץ" על פי שיטת תכנון ייצור המכסה בה הוחלט. במקרה של העברת חלב מהחורף לקיץ מתקבל בונוס של 60 אגורות לליטר שמועבר לקיץ מהחורף.
- מיתון ירידת מחירים: צמצום מספר הפרות הפוטנציאליות ליציאה בסוף 2008 (ותחילת 2009), עשוי למתן את ירידת המחירים בהשוואה למכירה גורפת בתקופה קצרה.

#### היבטים אחרים:

- החזרה ל-3 חליבות בקיץ חשובה במיוחד גם מבחינת אפשרויות הצינון של הפרות, במיוחד במשקים בהם חצר ההמתנה של מכון החליבה הוא אתר הצינון העיקרי; השארות ב-2 חליבות בקיץ תפגע כמובן בצינון הפרות בחצר ההמתנה.
- בשגרת שתי חליבות הגורמת לעלייה בצפיפות, חשוב להבטיח ממשק נכון של טיפול במרבץ, שגרת חליבה נאותה, בפרט בתחילת התקופה של המעבר משלוש לשתי חליבות, וקשירת פרות לאחר חליבה לאורך האבוס (יתרון למי שיש לו עולים וחסרון למי שאין; עזרא שושני, סין).
- בעת חישוב "החיסכון בכח אדם" בעת הירידה במספר החליבות, יש להכניס את גורם "הארכת משך החליבה במשמרת" עקב הגדלת מספר הפרות.
- על פי דורון בר, מניתוחים שנעשו בעבר במשיקים ששינו את תדירות החליבה, התקבל שפרות שירדו מ-3 חליבות ל-2, ובהמשך, חזרו ל-3 חליבות, לא חזרו לעקומת היצור הקודמת שלהם (לאחר ניכוי השינוי במרחק מהמלטה).

#### לסיכום:

הכתוב לעיל מביא היבטים שונים הקשורים בשינוי מספר החליבות במהלך שנת המכסות 2009, ככלי לוויסות מספר הפרות הפוטנציאליות ליציאה, וכן ככלי ליצור חלב חורף לעומת חלב קיץ. תחשיבים מדויקים יותר לגבי המהלכים נמצאים בידי מדריכי שה"מ (באזורים השונים; ניתן לפנות לרן סולומון לצורך הכוונה, או ישירות אליהם). הרפתנים מוזמנים לעשות שימוש בתחשיבים אלו על מנת לגבש את החלטותיהם לקראת שנת 2009.

בברכת שנת יצור פורייה

צוות המחלקה לבקר